

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДШКОДУВАНЬ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗБИТКІВ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

СТАСЮК Надія - доктор філософії в галузі право, Національний університет біоресурсів і природокористування України

<https://orcid.org/0000-0003-2514-154X>

ЛАДИЧЕНКО Віктор - доктор юридичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України

<https://orcid.org/0000-0002-7823-7572>

УДК 502.14:504.61:355.01(477)

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.3.17>

У статті розглядається актуальність визнання екоциду, зокрема воєнного екоциду, як злочину проти людства на міжнародному рівні, з особливим акцентом на наслідки екологічних порушень, спричинених війною в Україні після 2022 року. Досліджується, як військові дії, включаючи знищення інфраструктури, забруднення водних ресурсів, повітря та ґрунтів, а також винищення флори і фауни, мають глобальні екологічні наслідки, що виходять за межі національних кордонів. У статті проводиться порівняльний аналіз міжнародних правових норм, які визначають відповідальність за екоцид, та українського законодавства, вказуючи на прогалини та особливості кожної системи права. Окремо висвітлюється питання агресії як основного чинника, що спричиняє масове руйнування екосистем, а також досліджуються можливості правового притягнення до відповідальності за вчинення екоциду, що вимагає вдосконалення існуючих міжнародних механізмів. Досліджується значення агресії як основного чинника, що призводить до порушень екологічної безпеки. Військові конфлікти не тільки завдають шкоди безпосередньо природним ресурсам, але й змінюють соціально-економічні умови, що ускладнює відновлення зруйнованих екосистем. Знищення інфраструктури, масове забруднення води та ґрунтів, а також використання токсичних матеріалів у бойових діях, стають факторами, що викликають великі екологічні катастрофи, які важко компенсувати навіть через багато років після закінчення конфлікту. Особлива увага приділяється проблемам відшкодування екологічної шкоди, оскільки процес компенсації

за знищену природу є складним і часто зупиняється на рівні національних судових систем або політичних рішень. Стаття також підкреслює необхідність створення спеціального міжнародного трибуналу, який би ефективно розглядав справи щодо екоциду, оскільки діючі механізми, такі як Міжнародний кримінальний суд, наразі не охоплюють повністю питання екологічних злочинів. У контексті війни в Україні цей аспект стає надзвичайно важливим, оскільки зростаюча кількість екологічних порушень ставить під загрозу не тільки екосистеми, але й життя та здоров'я людей, що робить необхідним розроблення нових правових підходів для їхнього вирішення на міжнародному рівні.

Ключові слова: екоцид; воєнний екоцид; екологічна шкода; відшкодування шкоди; екологічні катастрофи

Постановка проблеми

Актуальність цієї теми підкреслюється серйозними порушеннями екологічної безпеки, що стали наслідком війни в Україні з 2022 року. Одним з основних напрямів дослідження є необхідність міжнародного визнання екоциду, зокрема воєнного екоциду, як злочину проти людства. Це дозволить розширити юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, а також створити спеціальні трибунали для розгляду подібних справ.

Упродовж 2020-2025 рр. вийшло кілька важливих публікацій, що висвітлюють екологічні наслідки війни та механізми відповідальності за екоцид. Зокрема, Т. Садова наголошує на важливості створення міжна-

родного трибуналу для розгляду злочинів, пов'язаних із екоцидом [1, с. 253]. В. Рибачек, аналізує чинні міжнародні правові норми та їх застосування до випадків екологічних злочинів, що були спричинені агресією росії [2, с. 85]. В. Микулець, вказує на труднощі правового визначення «екологічної шкоди внаслідок військових дій» та пропонує доповнити українське законодавство відповідними нормами [3, с. 25]. Згідно з дослідженнями, проведеними М. Сірантом, українська правова система потребує удосконалення для належного відшкодування шкоди, заподіяної екологічними порушеннями, спричиненими військовими діями [4, с. 80].

Питання відшкодування екологічних збитків, завданих збройною агресією росії проти України, залишаються важливою темою для досліджень у різних галузях науки. Це питання охоплює не лише міжнародне та національне право, а й такі сфери, як державне управління, правоохоронна діяльність, економіка, екологія тощо. Останні наукові роботи з цієї теми можна побачити в дослідженнях ряду авторів. О. Баїк розглянув міжнародно-правові та національні підходи до компенсації екологічних збитків, викликаних війною [5, с. 339]. І. Кіреєва, дослідила проблеми відповідальності за екологічну шкоду [6, с. 214]. С. Щур розглянув порядок оцінки шкоди, завданої земельним ресурсам через збройну агресію, а також можливості їх компенсації [7, с. 131]. Проте, через ширину та складність досліджуваних проблем, деякі питання правового регулювання еколого-компенсаційних відносин залишаються не вивченими, що відкриває можливості для подальших наукових досліджень.

Метою цієї статті був аналіз міжнародно-правових документів як нормативних, так і рекомендаційних, у контексті їх порівняння з відповідними нормами українського законодавства. Для досягнення визначеної мети необхідно було вирішити кілька ключових завдань: визначити роль агресивних дій держави-терориста в руйнуванні екосистеми України, дослідити можливості правового притягнення до відповідальності за такі дії, а також виявити основні проблеми, що ви-

никають при відшкодуванні заподіяної екологічної шкоди.

Матеріали та методи

Для досягнення основних цілей статті були застосовані різноманітні загальнонаукові та спеціальні юридичні методи наукового пізнання. Зокрема, використовувалися методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, порівняння, абстрагування й конкретизації, а також критичного аналізу для узагальнення теоретичних підходів, порівняння їх окремих аспектів і формулювання висновків щодо досліджуваної проблеми. Статистичний метод був застосований для визначення масштабу шкоди, завданої військовою агресією елементам природного середовища. Аналітичний метод допоміг з'ясувати факти навмисного завдання шкоди природному середовищу як акт прояву екоциду, а також встановити його зв'язок з геноцидом, що проявляється в цілеспрямованому руйнуванні довкілля як необхідної умови для нормального проживання людей у постраждалих регіонах. Термінологічний аналіз у поєднанні з логіко-семантичним дозволив детально вивчити основні ознаки поняття «екоцид» як злочину проти людства. Логіко-семантичний метод використовувався також для розкриття основних складнощів визначення обсягу екологічної шкоди, завданої під час російської військової агресії. Порівняльно-правовий метод, як спеціалізований інструмент юридичної науки, на основі порівняння фактів дій країни-агресора з ознаками екоциду, виокремленими в дослідженнях учених, дозволив кваліфікувати ці дії як навмисне заподіяння екологічної шкоди, що є складовою міжнародного злочину екоциду.

Виклад основного матеріалу

Однією з основних глобальних проблем, поряд із забезпеченням миру та боротьбою з голодом, є забезпечення екологічної безпеки планети та збереження біорізноманіття. Ці проблеми виникають через інтенсивне забруднення та погіршення стану навколишнього середовища, що зумовлене різними факторами, зокрема господарсько-економічними та військово-політичними, а також навмисними діями. Одним із найнебезпеч-

ніших порушень є екоцид, який можна розглядати як злочин проти безпеки людства та навколишнього середовища. Повномасштабне вторгнення збройних сил і військових формувань країни-агресора на територію України є грубим порушенням міжнародного права, що супроводжується численними випадками геноциду та іншими злочинами проти людства і міжнародного правопорядку з боку окупаційних сил. Однак менш очевидними, але не менш серйозними є екологічні катастрофи регіонального та місцевого масштабу, спричинені військовими діями як з боку агресора, так і з боку України, що веде бойові дії на захист території. Внаслідок цього знищуються або пошкоджуються цілі природні комплекси, особливо в зонах активних бойових дій. Одним з найбільших впливів є забруднення земель через їх засмічення, що призводить до зниження родючості ґрунтів і втрата їх екологічної та господарської цінності, що негативно позначається на сільськогосподарському виробництві та навколишньому середовищі. У зв'язку з цим виникає необхідність створення правових та організаційних механізмів для стягнення компенсацій з держави-агресора за відновлення екологічного стану земель і природних ресурсів, що постраждали внаслідок агресії [8, с. 105].

Ця тема має високу актуальність через серйозне порушення екологічної безпеки на міжнародному та національних рівнях, а також через зростання кількості правопорушень, пов'язаних із екологією та людством. В Україні, з початку війни з РФ у лютому 2022 року, зафіксовано понад 300 випадків екоциду: забруднення атмосферного повітря через пожежі на нафтобазах, руйнування лісів, забруднення Чорного та Азовського морів та інші екологічні катастрофи. Війна не проходить безслідно для людей, міст і природи. Міжнародне співробітництво держав і міжнародних організацій зосереджене на розвитку та захисті навколишнього середовища, а також на криміналізації екоциду і створенні уніфікованих міжнародних норм для боротьби з екологічною катастрофою, спричиноюю як антропогенними, так і природними факторами [9, с. 76].

Наслідки для довкілля, які Україна зазнала з 24 лютого 2022 року, не мають аналогів

серед європейських країн з часів Другої світової війни. Згідно з міжнародним правом, заборонено використання зброї, снарядів та інших засобів війни, які можуть призвести до масштабних пошкоджень природи. Проте, країна-агресор систематично порушує ці норми, навмисно руйнуючи екосистеми та життєзабезпечення України з метою вчинення геноциду. За даними Державної екологічної інспекції, збитки Україні від екологічних руйнувань уже перевищили 2 трлн грн. Це включає забруднення повітря, води, ґрунтів та земель, які вражені через військові дії. Ці дані не враховують шкоди тваринному та рослинному світу, руйнування біологічних зв'язків на захоплених територіях, а також шкоди природно-заповідним об'єктам. Кожен день війни збільшує ці руйнування, і поки не буде забезпечений доступ до окупованих територій, неможливо точно оцінити всі масштаби шкоди [10, с. 45].

Відповідальність за екологічні порушення є складною та багатогранною, оскільки вона охоплює різні сфери права, включаючи кримінальне, адміністративне та цивільне. Однак дії країни-агресора слід розглядати як злочини проти людства, що виходять за межі національних юрисдикцій [11, с. 158].

У правовій науці зазначається, що притягнення до відповідальності держави-терориста та її лідера за злочин геноциду є складним завданням. Зокрема, навіть жорстокі акти, такі як ті, що мали місце в Бучі, не можна кваліфікувати як геноцид через труднощі в доведенні психологічного елемента або подвійного умислу. Проте існують військові злочини, і путіна можуть притягнути до відповідальності як головнокомандувача, зокрема через недооцінку необхідних заходів для запобігання таким злочинам [12, с. 299].

Що стосується екоциду, то виникають певні труднощі щодо притягнення держави-терориста до відповідальності перед Міжнародним кримінальним судом (МКС), оскільки ці злочини знаходяться поза межами його юрисдикції. Вихід цієї держави з Римського статуту в 2016 році ускладнює можливість покласти на неї зобов'язання через МКС. Додатково країна-терорист внесла зміни до свого законодавства, що дозволяють ігнорувати рішення міжнародних судових органів. Тому

необхідно створити спеціальний міжнародний трибунал для розгляду таких справ, і наразі вже ведеться робота над його створенням.

Трибунали з прав людини також можуть розглядати питання, пов'язані з екоцидом, проте вони зосереджуються на основних правах людини і рідко займаються екологічними справами. Оскільки ці злочини можуть мати транскордонні наслідки, шкода часто обмежується лише однією країною або населеним пунктом. Існуюча правова система не здатна повністю вирішити проблему масового руйнування навколишнього середовища, і міжнародні кримінальні закони, які стосуються охорони довкілля, могли б допомогти заповнити цю прогалину. Попри довгі обговорення в Україні та за кордоном щодо включення екоциду до компетенції МКС, це питання залишає відкритим [13, с. 260]. Відповідальність за такі дії можна буде притягнути лише через створення спеціального трибуналу [14].

Оцінка обсягу завданої екологічної шкоди є складним завданням. Масштаби таких руйнувань неможливо повністю відобразити в межах однієї статті. Військові операції, навчання, будівництво оборонних споруд, вибухи та пожежі боеприпасів істотно пошкоджують верхній шар ґрунту. Землі, що постраждали від бойових дій, потребують рекультивції, розмінування та утилізації вибухонебезпечних предметів. Значні лісові площі та вітрозахисні смуги були знищені через пожежі, механічні пошкодження і незаконну вирубку лісу, що призводить до значного зменшення лісистості в постраждалих регіонах і втрати важливих екологічних функцій лісів. Також відбуваються зміни в біорізноманітті, зокрема зникнення деяких видів і неконтрольоване поширення інших, що загрожують санітарно-епідеміологічному стану та сільському господарству [15].

Ці негативні явища є лише частиною катастрофічних наслідків війни для навколишнього середовища. Відшкодування шкоди зумовлене багатьма труднощами, зокрема організаційними, економічними та правовими. Як зазначає [3, с. 25], реальне відшкодування екологічної шкоди, заподіяної агресією рф, ускладнюється тим, що українське законо-

давство не має чіткого визначення «екологічної шкоди внаслідок військових дій». Для посилення правових позицій України він пропонує доповнити Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [16] визначенням цього поняття. Крім того, важливо встановити на рівні спеціального природоохоронного законодавства вимоги до оцінки шкоди, зокрема шляхом застосування вимірюваних даних при визначенні екологічних втрат, спричинених війною [17].

Міжнародне співробітництво країн і міжнародних організацій спрямоване на забезпечення сталого розвитку та охорони навколишнього середовища, а також на досягнення міжнародної криміналізації екоциду, прийняття єдиного міжнародного нормативного акта, який регулюватиме захист всього людства від екологічних катастроф, спричинених як антропогенними, так і природними факторами [18]. Екоцид (від грецького *oikos* — дім, середовище і латинського *caedere* — вбивати, що буквально означає знищення роду або племені) визначається як руйнування природного середовища народу через використання дефоліантів, гербіцидів, руйнування дамб, знищення флори та фауни, що є міжнародним злочином [19, с. 44].

Згідно зі статтею 16 Конституції України, держава має обов'язок забезпечувати екологічну безпеку та підтримку екологічної рівноваги на своїй території [20]. Кримінальна відповідальність за найбільш небезпечні для суспільства екологічні злочини передбачена Кримінальним кодексом України (далі – КК України). У ньому визначено, що екологічними злочинами є ті діяння, які порушують природне середовище або його окремі складові (повітря, земля, вода, надра тощо). Одним з найтяжчих екологічних злочинів є екоцид, відповідальність за який встановлена статтею 441 КК України. Згідно з цією статтею, екоцид – це масове знищення флори або фауни, забруднення атмосфери чи водних ресурсів, а також інші дії, які можуть призвести до екологічної катастрофи [21].

Враховуючи вищезгадану норму, можна сказати, що об'єктивною стороною злочину екоциду є масове знищення рослинного чи тваринного світу, отруєння або забруднення атмосфери чи водних ресурсів, забруд-

нення земель, а також інші дії, здатні спричинити екологічну катастрофу. Кожен з цих злочинів може стати причиною серйозних екологічних катастроф, що є важливим для розмежування екоциду від інших злочинів проти навколишнього середовища. Згідно з Кримінальним кодексом України, екоцид карається позбавленням волі на термін від 8 до 15 років, що означає застосування до винних значно суворіших покарань [21].

Особливо важливою формою екоциду є воєнний екоцид, що полягає в руйнуванні екосистем у результаті бойових дій, що мають військову та політичну мету.

Міжнародні організації неодноразово порушували питання щодо криміналізації екоциду. Так, ще у 1954 році під час шостої сесії Комісії міжнародного права ООН у проєкт Кодексу злочинів проти миру і безпеки людства було внесено положення про злочини, що завдають істотної шкоди довкіллю. Однак через незадоволення деяких країн ці норми були виключені з переліку злочинів [22, с. 333].

У 1976 році Комісія міжнародного права ООН в Провкті статей про міжнародну відповідальність держав за правопорушення (ст. 19) визнала «серйозне порушення міжнародних зобов'язань, що є основоположними для охорони навколишнього середовища», включаючи зобов'язання, які забороняють масове забруднення атмосфери та морів, як міжнародний злочин. Однак, цей підхід отримав неоднозначну оцінку в міжнародно-правовій доктрині, що призвело до виключення поняття «злочин» з оцінки міжнародних неправомірних дій держав у 2000 році Комісією ООН з міжнародного права [23, с. 50].

Варто зазначити, що існує вже певний досвід притягнення РФ до відповідальності за її військові злочини. Зокрема, є прецедент притягнення РФ до відповідальності та вимоги компенсації моральної та матеріальної шкоди громадянам України через анексію Криму. Військові дії Росії в Україні порушують не лише національне, а й міжнародне право та міжнародні звичаї. Зокрема, це порушення Статуту ООН, а також додаткового Протоколу до Женевських конвенцій 1949 року, який у статті 55 передбачає захист довкілля і зазначає, що необхідно виявляти тур-

боту про захист природного середовища від значної, тривалої та серйозної шкоди під час ведення воєнних дій [24]. Крім того, дії агресора порушують численні міжнародні угоди у сферах охорони довкілля, ядерної безпеки та інших. Як підкреслюють експерти, «такі дії без сумніву стануть предметом розгляду на міжнародному рівні, і Україна повинна бути готова надати переконливі докази скоєння російською армією злочину екоциду, завдання шкоди елементам довкілля. Рішення національних судів у кримінальних, цивільних, господарських справах проти агресора можуть стати вагомими доказами на міжнародному рівні та правовою передумовою для подальших вимог про виплату компенсацій через міжнародні механізми» [25, с. 143].

Міжнародне співтовариство активно працює над розробкою та постійним удосконаленням правових основ і механізмів, що забезпечують невідворотність відповідальності учасників міждержавних збройних конфліктів за завдану шкоду навколишньому середовищу. Зокрема, уже існує значний досвід міжнародного правового врегулювання наслідків таких конфліктів, що включає низку принципів і норм, які повинні бути використані для визначення підстав і процедур компенсації за шкоду, завдану природним ресурсам, зокрема землям, під час бойових дій, пов'язаних з агресією та окупацією частини території України державою-агресором. Важливо, що незалежно від того, чи завдана шкода лише діями агресора, чи виникла внаслідок поєднання його дій із заходами щодо відсічення агресії, компенсація повинна охоплювати витрати на [26, с. 5]: 1) проведення та планування необхідних заходів для запобігання і мінімізації забруднення і засмічення природних ресурсів; 2) очищення та відновлення природних ресурсів, зокрема тих, що постраждали від бойових дій, а також підтримка біорізноманіття; 3) дослідження та оцінку шкоди навколишньому середовищу, включаючи моніторинг громадського здоров'я та медичні огляди. Держави, які є учасниками міждержавних збройних конфліктів, зобов'язані негайно вжити заходів для нейтралізації небезпечних речовин і усунення інших факторів, що негативно впливають на природні ресурси. На осно-

ві рекомендацій наукової спільноти, процес оцінки екологічних наслідків таких конфліктів має починатися завчасно і ґрунтуватися на міжнародному досвіді, що забезпечує імплементацію найефективніших підходів у законодавство України, як це передбачено в європейських нормативно-правових актах, які продемонстрували свою ефективність у досягненні поставлених цілей.

Висновки

Проблеми екологічної безпеки планети та збереження біорізноманіття є одними з основних глобальних викликів, з якими стикається людство. Військові дії, зокрема агресія Росії проти України, призводять до численних екологічних катастроф, що викликають забруднення води, повітря, ґрунтів та знищення природних ресурсів. Особливою проблемою є екоцид, який є злочином проти людства і навколишнього середовища. У разі повномасштабної агресії на території України спостерігається серйозне порушення міжнародного екологічного права, що призводить до невинуватених екологічних втрат.

Забруднення атмосфери, води та ґрунтів, знищення флори та фауни, а також масштабні лісові пожежі та руйнування біологічних зв'язків – усі ці фактори впливають на сільське господарство та природне середовище. Війна має руйнівний вплив на екосистеми, що вже призвело до збитків на рівні понад 2 трлн грн. Однак ці цифри не включають шкоди, завданої біорізноманіттю, а також руйнування природно-заповідних об'єктів. За відсутності доступу до окупованих територій важко оцінити повний масштаб шкоди.

Екологічні злочини, зокрема екоцид, мають складний правовий статус. Система міжнародного права, зокрема Міжнародний кримінальний суд, стикається з труднощами в розслідуванні екологічних злочинів через обмежену юрисдикцію та відсутність конкретних механізмів для притягнення до відповідальності агресора за екоцид. У цьому контексті важливо створити спеціальний міжнародний трибунал, який займався б розслідуванням екологічних злочинів і забезпечував компенсації за завдану шкоду.

Рішенням для вирішення цієї проблеми може стати удосконалення національного за-

конодавства України в частині визначення «екологічної шкоди», а також створення правових механізмів для стягнення компенсацій за відновлення екосистем. Важливо, щоб міжнародне співробітництво країн і міжнародних організацій сприяло виробленню уніфікованих норм для боротьби з екологічною катастрофою, що спричинена антропогенними факторами, зокрема військовими діями. Україні необхідно активно співпрацювати з міжнародними організаціями для забезпечення ефективних правових механізмів для відновлення природного середовища та притягнення агресора до відповідальності за шкоду довкіллю.

У зв'язку з цим, країни, які беруть участь у військових конфліктах, повинні діяти відповідно до міжнародних екологічних норм, вживаючи заходів для запобігання забрудненню та мінімізації екологічних втрат під час бойових дій. Компенсація шкоди за екологічні порушення повинна охоплювати відновлення природних ресурсів, захист біорізноманіття та проведення оцінки екологічних наслідків війни, що є необхідним для забезпечення сталого розвитку та збереження довкілля для майбутніх поколінь.

Література

1. Садова Т. С. Щодо поняття воєнних злочинів проти довкілля у міжнародному кримінальному праві. *Право і суспільство*. 2021, 4. С. 252-257. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.4.34>
2. Рибачек В. К. Міжнародно-правове регулювання злочинного екоциду. *Часопис цивільних досліджень*. 2022, 45. С. 82-87. <https://doi.org/10.32837/chc.v0i45.471>
3. Микулець В. Ю. Правові аспекти вимог щодо відшкодування екологічної шкоди внаслідок війни Російської Федерації в Україні. *Юридичний вісник*. 2022, 2(63). С. 23-29. <https://doi.org/10.18372/2307-9061.63.16705>
4. Сірант М. М. Доктринальний підхід до визначення екологічної шкоди у Європейському Союзі та в Україні. *Юридичний бюлетень*. 2020, 14. С. 76-84.
5. Баїк О. І. Міжнародні та національні правові підходи щодо відшкодування екологічних збитків, завданих військовими діями. *Науковий вісник Ужгородського національного*

університету. Серія: Право. 2023, 1.78. С. 338-344.

6. Кіреєва І. В. Відшкодування екологічної шкоди як засіб забезпечення економічної безпеки російської економіки. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 27 листопада 2020 р.)*. Харків, 2020. С. 214-215.

7. Шур С.О. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих залишкам земних ресурсів внаслідок збройної агресії Російської Федерації, та перспективи їх подальшого розвитку. *Наукові записки Донецького національного університету імені Василя Стуса. Правничі часописи Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2023. С. 129-138. DOI: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2023.1.1.16>

8. Головка, Л. Міжнародно-правові аспекти оцінки екологічної шкоди, завданої військовими діями. *Bratislava Law Review*. 8(1), 2024. С. 99-110. <https://doi.org/10.46282/blr.2024.8.1.828>

9. Єрофеєв М. І. Кримінальна відповідальність за правопорушення у сфері оцінки впливу на довкілля. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. Е. О. Дідоренка, 2020. 1 (89). С. 71-79. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.89.71-79>

10. Кірін Р.С., Ботвінов, Р.Г., Ревякіна, Т.О. (2023). Методологічні та правові проблеми визначення військової екологічної шкоди. *Juris Europensis Scientia*. 5, 2023. С. 43-50. DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v5.2023.9>

11. Larsson, M. L. Definitions of the Environment and of Environmental Damage. *Scandinavian studies in law*. 1999. С. 156–176. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:179913660>

12. Crook M., Short D. Marx, Lemkin and the genocide-ecocide nexus. *The International Journal of Human Rights*. 2014. Vol. 18, Iss. 3. Pp. 298–319. DOI: <https://doi.org/10.1080/13642987.2014.914703>.

13. Бородіна Т. Геноцид: Вступ до глобальної історії. *Українська гуманітаристика у 21 столітті*. 2020. № 7. С. 259-261. DOI: <https://doi.org/10.18523/kmhj219686.2020-7.259-262>

14. Кірін Р. Право безпеки на постконфліктних територіях: сучасний стан, про-

блеми, сталий розвиток: монографія / НАН України. Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень ім. В. К. Макутова НАН України». Київ, Дніпро: Журфонд. 2022. 408 с. DOI: https://doi.org/10.35668/iepd_kirin_postconflictmono_2022

15. Jack Marley. Ecocide: why establishing a new international crime would be a step towards interspecies justice. 2023. URL: <https://theconversation.com/ecocide-why-establishing-a-new-international-crime-would-be-a-step-towards-interspecies-justice-162059> (дата звернення: 11.07.2025)

16. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 року № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 11.07.2025)

17. Greene A. The Campaign to Make Ecocide an International Crime: Quixotic Quest or Moral Imperative? *Fordham Environmental Law Review*. 2019. Vol. 3, № 3. URL: <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1814&context=elr> (дата звернення: 12.07.2025)

18. Phillips S. K. Unpacking “Ecocide”: a Note of Caution for International Criminalization. *SEI*. Stockholm. 2021. URL: <https://www.sei.org/perspectives/unpacking-ecocide-international-law/> (дата звернення: 12.07.2025)

19. Орлов Ю., Прибіткова Н. Війна та кримінально-правова політика України: виклики та відповіді. *Право і безпека*. 2022, 2(85). С. 40-49. <https://doi.org/10.32631/pb.2022.2.04>

20. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.07.2025)

21. Кримінальний кодекс України: Кодекс від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 13.07.2025)

22. Darryl R. Ecocide – Puzzles and Possibilities. *Journal of International Criminal Justice*. 2022. Vol. 20, Iss. 2. Pp. 313–347. DOI: <https://doi.org/10.1093/jicj/mqac021>.

23. Андрієнко М., Шако В. Механізми реалізації державної екологічної політики на

регіональному рівні. Інвестиції: практика та досвід. 2017, 18. С. 47-53.

24. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 14.07.2025)

25. Ковальчук І.П. Актуальні питання дослідження ризиків землекористування. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2013. С. 140 - 148 URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u31/_рнык%20прац.pdf

26. Савчук О., Бутенко В. Правове регулювання кримінальної відповідальності за злочини проти довкілля. 2021. С. 1-7. DOI:<https://doi.org/10.32353/acfs.3.2021.0>

Stasiuk Nadiia

PhD in Law

National university of life and environmental sciences of Ukraine

03041, 15 Heroes of Defense Str., Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-2514-154X>

Ladychenko Viktor

Doctor of Law, professor

National university of life and environmental sciences of Ukraine

03041, 15 Heroes of Defense Str., Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-7823-7572>

INTERNATIONAL LEGAL

REGULATION OF COMPENSATION FOR ENVIRONMENTAL DAMAGE RESULTING FROM MILITARY AGGRESSION AGAINST UKRAINE

The article examines the relevance of recognizing ecocide, particularly military ecocide, as a crime against humanity at the international level, with a special focus on the ecological violations caused by the war in Ukraine since 2022. It explores how military actions, including the destruction of infrastructure, contamination of water resources, air, and soils,

as well as the destruction of flora and fauna, have global ecological consequences that extend beyond national borders. The article provides a comparative analysis of international legal norms that define responsibility for ecocide and Ukrainian legislation, pointing out the gaps and peculiarities of each legal system. The issue of aggression as the main factor causing massive ecosystem destruction is highlighted, and the possibilities of legal accountability for ecocide are explored, requiring improvements to existing international mechanisms. The significance of aggression as the primary factor leading to violations of environmental security is studied. Armed conflicts not only harm natural resources directly but also change socio-economic conditions, making it more difficult to restore destroyed ecosystems. The destruction of infrastructure, widespread pollution of water and soils, and the use of toxic materials in combat become factors that trigger large-scale ecological disasters, which are difficult to compensate for even many years after the conflict ends. Particular attention is paid to the issues of compensating ecological damage, as the compensation process for destroyed nature is complex and often stalls at the level of national judicial systems or political decisions. The article also emphasizes the need for the creation of a special international tribunal that would effectively address cases of ecocide, as existing mechanisms such as the International Criminal Court currently do not fully address ecological crimes. In the context of the war in Ukraine, this issue becomes especially important, as the increasing number of environmental violations threatens not only ecosystems but also the lives and health of people, making it necessary to develop new legal approaches to address these issues at the international level

Keywords: ecocide; wartime ecocide; environmental damage; compensation for damage; environmental disasters